

Bir Misyoner Gazetesinin Gözünden Balkan Savaşları

Mehmet Okur*

XVIII. yüzyılın sonundan itibaren Fransız İhtilâli'nin getirmiş olduğu ulusçu fikirler sanayileşmeyle birlikte yeni bir boyut kazanmış, Avrupa'da sosyal ve siyasal yapıda değişiklikler meydana getirmiş ve yeni ulus devletlerin kurulmasına yol açmıştır. Bu süreç, zamanla çevre ülkelere de sirayet etmiş ve tarihe ulusçu akım dönemi olarak geçmiştir. Söz konusu dönemin etkilediği devletlerden biri de şüphesiz birçok etnik topluluk ve dini grubu bir arada tutan Osmanlı Devleti olmuştur. Bu farklı gruplar, emperyal devletlerin geniş çaplı operasyonel teşkilatları olan misyoner örgütlerinin de ajitasyonu ile XVIII. yüzyılın sonundan itibaren ayrılıkçı faaliyetlere kalkışmışlar, etnik ve dinî temelli müstakil birer devlet olma çabası içine girmişlerdir. Şüphesiz bu sürecin en aktif yaşandığı yerlerden biri de çok sayıda etnik ve dinî grubu bünyesinde barındıran Balkan coğrafyası olmuştur. Nitekim XIX. yüzyılın başından itibaren bu coğrafyada huzursuzluk baş göstermeye başlamış, Avrupa devletlerinin de müdahalesi ile sınır anlaşmazlıklarının ve isyanların eksik olmadığı bir bölge olmuştur. XX. yüzyılın başında zirveye ulaşan bu anlaşmazlık, başta Rusya olmak üzere büyük devletlerin aktif politikaları sonucu 1912'de bölgesel bir savaşa dönüşmüştür. Osmanlı ordularının ağır yenilgiye uğradığı, on binlerce Türk ve Müslümanın katledildiği bu savaş döneminin Avrupa basınında da geniş yankı uyandırmıştır.

Diğer taraftan Balkanlar, gerek Osmanlı Devleti bünyesindeki gayrimüslim nüfusun en yoğun bulunduğu bölgelerden biri olması gerekse büyük devletlerin nüfus mücadelesinin Avrupa'daki kavşak noktasını teşkil etmesi bakımından misyoner teşkilatlarının da ilgi odağı olmuş, bölgede kendilerini yakından ilgilendiren askerî, siyasi ve sosyo-kültürel gelişmeleri çıkardıkları gazeteler aracılığı ile kamuoyuna ulaştırmışlardır. Bu anlamda Balkan Savaşları hakkında ayrıntılı haber veren yayın organlarından biri de XIX. yüzyılın başından beri Osmanlı coğrafyasında faaliyette bulunan *American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM)* isimli

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/ TÜRKİYE, okur25@yahoo.com ORCID: 0000-0002-8788-9038

*misyoner teşkilatının*¹ İstanbul'daki idare merkezi olan *Amerikan İncil Evi* (American Bible House) tarafından basılan *The Orient* gazetesidir. 1910'da yayına başlayan ve ilk beş sayısı Herbert M. Allen² tarafından *Bosphorus News* adı altında ve özel dağıtım şeklinde yayımlanan gazete, 20 Nisan 1910'dan itibaren ise *The Orient* ismiyle halka açık olarak çıkmaya başlamıştır.

Editörlüğünü Amerikan Board'un Türkiye misyonunda yer alan ve uzun yıllar Türkiye'de görev yapan Charles Trowbridge Riggs'in³, sorumlu müdürlüğünü ise Ermeni asıllı Samuel K. Varjabedian'ın yürüttüğü *The Orient* gazetesi, Osmanlı Devleti haricinde Bulgaristan, Mısır, İran, Amerika ve İngiltere gibi ülkelerde de

- 1 *American Board of Commissioners For Foreign Missions*, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış ülkelere yönelik dinî, siyasi ve kültürel amaçlı faaliyetlerini yürütmek amacıyla 1810 yılında Boston'da kurulmuştur. Kısaca *ABCFM* ya da *American Board* olarak da isimlendirilen bu teşkilat, 1819 yılında Osmanlı topraklarını çalışma alanı içerisine dâhil etmiş ve 1820 yılında ilk misyonerleri Pliny Fisk ve Levi Parsons'u Türkiye'ye göndermiştir. Kısa zamanda Osmanlı coğrafyasının hemen tamamında teşkilatlanan *ABCFM*, XX. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nde faaliyet gösteren en önemli misyoner teşkilatı haline gelmiştir. Gülbadi Alan, "Protestan Amerikan Misyonerleri, Anadolu'daki Rumlar ve Pontus Meselesi", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 10, 2001, s. 183-184; Gülbadi Alan, *Amerikan Board'ın Merzifon'daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji*, Ankara 2008, s. 3-4; İdris Yücel, "*Kendi Belgeleri Işığında Amerikan Board'ın Osmanlı Ülkesindeki Teşkilatlanması*", (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2005, s. 21-24.
- 2 Herbert Allen, 8 Mart 1865'te Bursa'da doğmuş; 1888'de *William College*, 1893'te *Bangor Seminary*'den mezun olmuştur. 1898'de Board'daki görevinden istifa etmesinin ardından Ermeniler arasında dinî çalışmalar yapan *Massachusetts Home Missionary Society*'de göreve başlamıştır. Ermenice "Gotchnag" adlı gazeteyi yayımlanmasını üstlenen Allen, 1903'te Türkiye'ye döndüğünde *American Board*'ın çocuklar için Ermenice olarak çıkardığı *Avedaper*'in editörlüğünü yapmıştır. 1910'da amacı Türkiye'deki misyon çalışmaları hakkında bilgiler vermek olan ve daha sonra *The Orient* adını alacak olan *Bosphorus News*'i yayımlayan Allen, 25 Ocak 1911'de zatürreden ölmüştür. <http://www.dlir.org/archive/items/show/16658> (29.07.2015).
- 3 *American Board*'ın en önemli misyonerleri arasında yer alan Elias Riggs (1810-1901)'in torunu ve Edward Riggs (1844-1913)'in oğlu olan Charles Trowbridge Riggs, 1 Eylül 1871'de Sivas'ta doğmuştur. Erken yaşlarında İngilizce, Türkçe ve Ermenice dillerini ana dili gibi konuşabilen ve Yunanistan'da geçirdiği süreç içerisinde de Yunancaya hâkim olan Riggs, 1893'te *Princeton University*, 1897'de *Robert College* ve 1900'de *Auburn Seminary*'den mezun olmuştur. 1900-1903 yılları arasında Merzifon'da görev yapan Riggs, 1903'te İstanbul'daki *Union Church*'da İncil'in tercümesi, yayımlanması ile Ermenice ve Yunanca vaaz vermekle görevlendirilmiştir. 1910'dan 1938'e kadar Yakın Doğu Misyonu Sekreteri olarak görev yapan Riggs, 1938'de Sofi Huri ile İngilizce-Türkçe bir sözlük hazırlamıştır. 1945'te emekli olmasının ardından Middlebury, Vermont'a yerleşen Riggs, dört yıl sonra eşinin ölümünün ardından tekrar İstanbul'a dönmüştür ve misyon faaliyetlerine yeniden başlamıştır. 12 Şubat 1953 yılında *Bible House*'a giderken trafik kazasında yaşamını yitiren ve Feriköy Mezarlığı'na defnedilen Riggs'in en önemli hizmeti, 1820 yılından itibaren Amerikan misyonuna hizmet etmiş kişilere ait tuttuğu kayıtlar olmuştur. <http://www.dlir.org/archive/orc-exhibit/items/show/collection/12/id/17405> (29.07.2015)

dağıtılmaktaydı.⁴ 20 Nisan 1910'dan 29 Aralık 1915'e kadar her hafta kesintisiz olarak yayın hayatını sürdüren *The Orient*, bu tarihten itibaren (I. Dünya Savaşı sürecindeki güvensizlik ortamının etkisiyle) bir süre yayın hayatına ara vermiştir.⁵ Mart 1920'de tekrar çıkarılmaya başlayan gazete, VIII. cildini tamamladığı 16 Kasım 1921 tarihli sayısında *Batı Türkiye Misyonu*'nun⁶ geçici kararı ile 1922 yılının ocak sayısından itibaren aylık haber bülteni olarak yayımlanacağını okuyucularına duyurmuştur. Ocak 1923'te ise bu kez *The Publication Committee of the Mission*'ın kararı üzerine bir sonraki yıllık genel toplantıya kadar *The Orient*'in yayını önce askıya alınmış⁷, daha sonra da tamamen sonlandırılmıştır.

The Orient gazetesi, yayına başladığı 20 Nisan 1910'dan basımına ara verdiği 29 Aralık 1915'e kadar genel olarak; Osmanlı Parlamentosu'nda dönemin önemli sorunları hakkında yapılan tartışmalar, alınan kararlar, hükümetlerin yapısı ve hükümette meydana gelen değişiklikler⁸, İstanbul ve diğer bölgelere⁹ dair birtakım

4 Gazetenin basımı da ilk sayısından 1923 yılındaki son sayısına kadar Ermeni asıllı Hagop Madteosyan tarafından 1889'da Bible House bünyesinde kurulan Madteosian Matbaasında gerçekleştirilmiştir. Teotig, *Baskı ve Harf, Ermeni Matbaacılık Tarihi*, çev. Sirvant Malhasyan – Arlet Incidüzen, İstanbul 2012, s. 150-151.

5 Hatta Charles Riggs gibi misyoner olan eşi Mary Randle Steele Riggs iki çocuğunu alarak ABD'ye gitmiş, Charles T. Riggs ise 6 ay daha İstanbul'da kalmıştır. Mütarekeden sonra ilk büyük kafil ile Türkiye'ye gelen Riggs çifti misyon çalışmalarından önce birkaç ay *The Near East Relief*'de görev almışlardır. <http://www.dlir.org/archive/orc-exhibit/items/show/collection/12/id/17414>.

6 Amerikan Board, Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki faaliyetlerini yürütmek üzere dört misyon bölgesi oluşturmuştur. Zaman zaman yeniden örgütlenen ve isim değişikliğine gidilen bu misyonlar genel olarak Batı Türkiye Misyonu, Doğu Türkiye Misyonu, Merkezi Türkiye Misyonu ve Avrupa Türkiyesi Misyonu olarak adlandırılmıştır. Adı geçen bu misyonlar, bir alt birim olan ve şehir merkezlerinde kurulan istasyonlara, onlar da örgütlenmenin en uç birimi olan dış istasyonlara ayrılmışlardır. Necdet Sevinç, *Osmanlıdan Günümüze Misyoner Faaliyetleri*, İstanbul 2002, s. 78; Ayhan Öztürk, "Amerikan BOARD'un Kuruluşu, Teşkilatlanması ve Osmanlı Devleti'nde Kurduğu Misyonlar", *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 23, 2007/2, s. 70-73; Gülbadı Alan, "Amerikan BOARD'ın Karadeniz ve Çevresindeki Teşkilatlanması", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 2, Bahar 2007, s. 68-71; İdris Yücel, "A Missionary Society at the Crossroads: American Missionaries on the Eve of the Turkish Republic", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S. 15, 2012/8, s. 54.

7 "Gazetenin yayımlanan son sayısında belirtildiği üzere söz konusu toplantıda *The Orient*'in geleceği üzerine görüşmeler yapıp karar verilecektir." denilmektedir. *The Orient*, Jan, 1923, Vol. 9, Exstra Number, s. 1.

8 *The Orient*, April 20, 1910, No. 1; *The Orient*, April 27, 1910, No. 2; *The Orient*, May 4, 1910, No. 3; *The Orient*, March 10, 1920, Vol. 7, No. 15.

9 *The Orient*, June 15, 1910, No. 9; *The Orient*, July 18, 1910, No. 14; *The Orient*, Aug 3, 1910, No. 16

bilgiler ile Gedik Paşa Amerikan Okulu¹⁰, Robert Koleji¹¹, Tarsus Koleji¹², Merkezi Türkiye Koleji (Antep)¹³, Anadolu Koleji (Merzifon)¹⁴, Suriye Protestan Koleji¹⁵, Selanik Enstitüsü¹⁶ gibi Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren *American BOARD* istasyonlarından ve çalışanlarından gelen haberler¹⁷, Osmanlı Devleti'ndeki hemen bütün unsurların kültürel yapılarına dair kaleme alınan yazılar, düzenlenen konferanslar ve yapılan toplantılar yer almaktadır. Nitekim Balkanlar'da başta Bulgaristan olmak üzere çeşitli ülkelerde yaşayan Türklere ve Müslüman topluluklara dair farklı içerikteki yazılara yer vermiş ve bu toplulukların tarihini, dilini, dinî inanışlarını ve devirlerindeki siyasi durumlarını inceleyen özel sayılar yayınlamıştır. Örneğin 29 Haziran 1910 tarihli 11. sayısını Arnavutluk'a ayıran *The Orient*, bu sayısında "Arnavutlar kimlerdir?" "Arnavutluk'un Siyasi Durumu", "Arnavutların Dinî İnanışları", "Arnavutluk'ta Evangelist Çalışmaların Tarihi" başlıklı yazılara sütunlarında yer vermiştir.¹⁸

Şüphesiz bu dönemde *The Orient* gazetesinde yer alan en önemli askerî ve siyasi haberler Balkan Savaşları'na aitti. Bu haberlerde Türk, Yunan, Bulgar, Sırp ve Karadağ'da yaşanan askerî, siyasi gelişmeler, ordularının genel durumu, barış görüşmeleri, tarafların talepleri, Türk kamuoyunun tepkileri ve Arnavutluk'taki gelişmelere dair çok sayıda haber, rapor, istatistik ve sürekli değişen sınırları gösteren haritalar editör yorumları ile okuyucuya sunulmaktadır.

The Orient 2 Ekim 1912 tarihli "*Barış ve Savaş Dedikoduları*" başlıklı yazısında Sırbistan'da yapılan seferberlik çağrısına, Bulgaristan'ın savaş hazırlığına; Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan ve Karadağ arasında imzalanan antlaşmalara

10 *The Orient*, April 20, 1910, No. 1; *The Orient*, April 27, 1910, No. 2; *The Orient*, March 13, 1912, Vol. 3, No: 11; *The Orient*, Jan, 1922, Vol. 9, No. 1; *The Orient*, July, 1922, Vol. 9, No: 7; *The Orient*, March, 1922, Vol. 9, No (Extra).

11 *The Orient*, May 11, 1910, No. 4; *The Orient*, May 25, 1910, No. 6; *The Orient*, Feb 7, 1912, Vol. 3, No. 6; *The Orient*, June 23, 1920, Vol. 7, No: 30.

12 *The Orient*, Apr 17, 1912, Vol. 3, No: 16; *The Orient*, Nov 20, 1912, Vol. 3, No: 47; *The Orient*, June, 1922, Vol. 9, No: 6.

13 *The Orient*, March 15, 1911, No. 48.

14 *The Orient*, Feb 28, 1912, Vol. 3, No. 9; *The Orient*, June 30, 1920, Vol. 7, No. 31.

15 *The Orient*, Jan 31, 1912, Vol. 3, No. 5; *The Orient*, April 17, 1912, Vol. 3, No. 16.

16 *The Orient*, June 22, 1910, No. 10.

17 *The Orient*, May 18, 1910, No. 5; *The Orient*, June 19, 1912, Vol. 3, No. 25.

18 *The Orient*, June 29, 1910 (Albanian Number), No: 11; *The Orient*, Jan 17, 1912, Vol. 3, No. 3; *The Orient*, Jan 10, 1912, Vol. 3, No. 2; *The Orient*, March 20, 1912, Vol. 3, No. 12.

atf yaptıktan sonra, Sırbistan için gönderilen büyük miktardaki savaş malzemelerine, Üsküp'teki Osmanlı yönetiminin bu malzemelere el koymasla yaşanan gerginliğe dikkat çekmektedir. Aynı bilgilerin devamında yer alan haberlere göre Osmanlı Hükümetinin 2 ila 3 yüz bin kişilik askerî güçle Edirne-Bulgaristan sınırı arasındaki bölgede büyük bir manevra yaptırma niyetinde olduğu, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'ın bu hamleye seferberlik ilanı ile karşılık verdiğini ayrıca Yunan ve Bulgar hükümetlerinin kendi bayrakları altındaki tüm gemilerin Osmanlı sularından ayrılmalrı için talimat verdiğini bildirilmektedir.¹⁹

The Orient, savaşa dair ilk haberini ise Balkan Savaşları'nın başladığı 8 Ekim 1912'den bir gün sonra vermiştir. Gazete, 9 Ekim 1912 tarihli "*Karadağ Savaş İlan Ediyor*" başlıklı haberinde bu ani ve sıcak gelişmeyi okuyucularına duyurmaktadır. Savaş bulutlarının Balkanların üzerine kapladığını, burayı son 25 yıl içinde "Avrupa'nın tehlikeli bölgesi" haline getirdiğini yazan *The Orient*, savaşa istekli Bulgarlar görünürken hamlenin umulmayan bir yerden, Karadağ'dan gelmesini şaşkınlıkla karşılandığını ileri sürmekte ve bir misyoner mantığı ve endişesiyle şu yorumlarda bulunmaktaydı:²⁰

...Patlak veren bu kriz ortamına bir neden aramak gereksizdir. Sebepler o kadar çoktur ki, her iki tarafın şikâyetleri birçok mavi kitabı dolduracak yeterliliktedir. Geline sürecin tarihi hakkında en güzel değerlendirme bu baskılar altında Osmanlı Hükümeti'nin 1880'de Rumeli'de gerçekleştirilmesi gereken reformları uygulamaya koyma kararıdır. Yalnız henüz hiçbir gelişme yoktur. Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan mücadelesinin özünü bu söz verilen reformların yerine getirilmemiş olması oluşturmaktadır. Şu andaki tehlike ise hiç kimsenin Bulgaristan'ı Türkiye'nin söz konusu reformları yapma niyetinde olduğuna inandıramamasıdır. Makedonya'nın gayrimüslim kesiminin acıklı durumu gerçek bir islahat için mücadele etme kararlığında olan çevre ülkelerin sempatisini daha fazla uyandırdı...

The Orient aynı sayısında savaşın önüne geçmek ve Balkan ülkelerini barışa ikna etmek için büyük güçlerin çaba sarf ettiklerini bildirmektedir. Böylesi bir savaşın Avrupa'nın çıkarına olmadığını savunan büyük güçler en üst düzeyde tarafları iknaya uğraştığını özellikle Bulgaristan'ı tatmin etmenin yollarını aradıklarını yazan *The Orient*, M. Sazanoff, M. Poincaré ve Count Berchtold'un Bulgaristan'ı ziyaret ettiklerini ancak başarılı olamadıklarını belirtmekte ve Bulgaristan'ın ısrarla

19 *The Orient*, Oct 2, 1912, s. 1.

20 *The Orient*, Oct 9- 1912, s. 1.

savaşa hazırlanmaya devam ettiğine dikkat çekmektedir. Gazetenin yorumuna göre mevcut savaş ortamında silahlanmaması için Bulgaristan'a para yardımı yapmama kararı alan Fransa'nın bu girişimi biraz da olsa umut verici olmuştur. Zira kaynak olmaksızın hiçbir ülke askerî harekât düzenleyemez ve her şeyden önce finansal problem belirleyici unsurdur.

The Orient, Balkan ülkelerinin hiç birisi zengin olmadığını, kış mevsiminde başlayan ve 6-7 yüz bine ulaşan orduların lojistiğinin büyük problem olduğunu Sofya'dan alınan telgrafta herhangi bir finansal krizde uzun süre savaşın sürdürülemeyeceğini dolayısıyla Bulgaristan Kralı Ferdinand'ın bu hususları iyi hesaplaması gerektiğini yazmaktadır.

The Orient gazetesinin askerî gelişmelere dair verdiği ilk haberlere göre ise; Yunanistan ve Bulgaristan yedek subaylarına çağrıda bulunduğu, Osmanlı Hükümeti'nin 45 yaş üstü gayrimüslimleri dahi askerlik hizmetine almayı düşündüğü, Harbiye Nazırı Nazım Paşa'nın Osmanlı ordularının başkumandanı olarak atandığı, Bulgaristan ordusunun en yüksek komuta kademesine General Savof'u görevlendirildiği, Yunan ordusunda ise Velihaht Prens'in Başkumandanlığa getirildiği bildirilmektedir. Yine gazetenin verdiği bilgilere göre, Osmanlı Devleti'nde trenlerle cepheye asker taşınmakta, 2 adet savaş gemisi ve bir kruvazör ile birkaç küçük gemiden oluşan donanmanın Çanakkale'den girdiği, Yunanistan'ın ise, Arjantin için inşa edilmiş olan 4 adet torpido botunu İngiltere'den ve bir denizaltını Fransa'dan temin etmeye çalışmaktaydı.²¹

The Orient gazetesi aynı sayıda yer alan "*Balkan Devletlerinin Kara ve Deniz Kuvvetleri*" başlıklı haberinde ise tarafların genel nüfusu ve askerî güçleri ile ilgili çarpıcı bilgiler sunmaktadır. Gazete, Mısır, Kıbrıs, Girit ve Sisam hariç olmak üzere Türkiye'nin nüfusunu 24.813.700 olarak verirken, Bulgaristan'ın 4.284.844; Sırbistan'ın 2.688.000; Yunanistan'ın 2.666.000, Karadağ'ın ise yaklaşık 250,000 nüfusa sahip olduğunu yazmaktadır. The Orient tarafların askerî güçleri hakkında ise şu bilgileri vermektedir: Türkiye, 375,000; Bulgaristan, 57,800; Yunanistan, 29,000, Sırbistan, 35,605; Karadağ, 30,000.

Gazetenin devlet yıllıklarından aldığı bilgiye göre Osmanlı Devleti'nin toplam savaş gücü, 420 bin sürekli askerler ve öncelikli yedekler, 30 bin müstahkem mevki topları ve mühendisler, 375 bin ikinci yedek, 90 bin müstahfaz olmak üzere toplam

²¹ *The Orient*, Oct 9 1912, s. 1.

915.000, aynı şekilde Bulgaristan'ın 235 bin, Sırbistan'ın 175 bin, Yunanistan'ın 50 bin ve Karadağ'ın 50 bin. The Orient'in de dikkat çektiği üzere Türkiye'nin 915 bin kişilik gücüne karşılık diğer dört Balkan ülkesinin toplam 510 bin askeri bulunmaktadır.²²

Yine The Orient gazetesinin verdiği bilgilere göre Yunanistan, 4.941 denizci, 10 bin tonluk bir zırhlı kruvazör (Averoff), her biri 5 bin ton ağırlığında 3 adet küçük gemi (Hydra, Spetsæ, Psara), 4 adet torpido gemisine sahip iken²³ Osmanlı deniz kuvvetinin, her biri yaklaşık 10 bin ton ağırlığındaki 3 adet savaş gemisinde (Mesudiye, Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis) 1000 subay, 30 bin bahriyeli ve 9 bin piyade ile her biri 3.500 ton ağırlığında 2 adet zırhlı kruvazör (Mecidiye, Hamidiye) ve 4 ila 5 adet küçük savaş gemisi ve silah taşıma gemileri ile destroyerlerin yanında yaklaşık bir düzine torpido gemisi bulunmaktaydı.²⁴ Bulgaristan ise birkaç küçük torpidoya sahipti.

Gazetenin 9 Ekim sayılı nüshasında çok sayıda Yunan, Karadağ ve Sırp vatandaşının anavatanlarına dönmek için İstanbul'da ayrıldığı, Bulgaristan'dan İstanbul'a gelen pek çok Müslüman ailenin geldiği²⁵, hükümetin şimdilik buğday, un ve kereste ihracatını yasakladığı²⁶ ve hükümetin Yunan asıllı tüm gazetecileri sınır dışı etmeye karar verdiği²⁷ ve Türkiye-Bulgaristan arasında sefer yapan yolcu ve karo trenlerinin seferlerinin iptal edildiği bilgisi de verilmektedir.²⁸

22 Gazete tarafların askeri gücüne dair farklı kaynaklardan aldığı bilgileri de vermektedir. Nitekim *Whitaker's Almanack*'a göre asayışı sağlamak üzere Bulgaristan 58 bin, Yunanistan 25.500, Sırbistan 35 bin, Türkiye 320 bin kişilik birliğe sahiptir. Savaş için ise Bulgaristan 275 bin, Yunanistan 65 bin, Sırbistan 95 bin kişilik mücadele gücüne sahiptir. Tüm nüfusu 225 binin altında gösterilen Karadağ için de herhangi bir rakam verilmemiştir. The Orient'te yer aldığı üzere The Times gazetesi ise Türkiye'nin 500 bin, Bulgaristan'ın 250 bin, Sırbistan'ın 150 bin asker ve Yunanistan'ın 80 bin askeri bulunmaktadır. *The Near East*'de ise şu rakamlar yer almaktadır: Bulgaristan 300 bin, Sırbistan 200 bin, Yunanistan 130 bin, Karadağ 50 bin. The Orient'te yer aldığı üzere *The Near East*, Sırbistan ordusuna yapılacak özel bir takviyede tek başına Sırp ordusunun gücünü şu şekilde vermektedir: Asayiş kuvveti 36.174, ordunun aktif savaş gücü 168.501, yedekler 156.129, toplam 324.630. 18 ila 21 ve 45 ila 50 yaş arasındakilerden oluşacak son savunma gücü hesaba katılmamıştır. Bu rakam 2.945.950 kişilik tahmini nüfusun dışındadır. *The Orient*, Oct 9 1912, s. 2.

23 Bu gemiler ahlında Arjantin hükümeti tarafından İngiltere'de inşa ettirilmiş ancak daha sonra Yunanistan tarafından satın alınmıştır. *The Orient*, Oct 9 1912, s. 7.

24 *The Orient*, Oct 9, 1912, s. 2.

25 *The Orient*, Oct 9, 1912, s. 7.

26 *The Orient*, Oct 9, 1912, s. 7.

27 *The Orient*, Oct 9, 1912, s. 7.

28 *The Orient*, Oct 9, 1912, s. 7.

The Orient gazetesi bir sonraki sayısında Balkan Savaşları'na dair haberini çarpıcı bir başlıkla “*Bir’e Karşı Dört Kral*” şeklinde vermiştir. 16 Ekim 1912 tarihli bu haberde son gelişmeler hakkına şu bilgiler verilmektedir:

Ölüm, yayılıyor. Bulgaristan'ın kendi, Sırbistan ve Yunanistan adına pazar akşamı Sofya'daki Osmanlı Maslahatgüzarına verdiği kesin uyarı Türkiye tarafından kabul edilmesi imkânsız şartlar içermektedir. Türkiye'nin tek yanıtı Sofya, Belgrat ve Atina'daki temsilcilerine yurda dönme yönünde verdiği talimat oldu. Söz konusu devlet temsilcilerinin de bugün yahut yarın İstanbul'dan ayrılması bekleniyor. Türkiye ve Balkan ülkeleri savaştan kaçınmak maksadı ile Avrupalı devletler tarafından çeşitli nedenlerle birbirlerine yaklaştırılmaya çalışılırsa da bu girişimler her iki taraftan kibarca ancak kat'i bir şekilde ret edildi. Bulgaristan'ın yanıtı doğrudan Sultanın hükümeti ile görüşmeyi tercih ettiği ve arabuluculuk istemediği yönünde oldu. Balkan devletlerinin ortak notasında ise Türkiye'nin 6 ay içerisinde Berlin Anlaşması'nın 23. Maddesi'nde belirtilen reformları uygulamaya koyması, bölgedeki yönetiminin Belçikalı ya da İsveçli bir vali tarafından yönetilmesi, Hristiyan milletler için belirtilen diğer reformların uygulamaya konması için eşit sayıda Müslüman ile Hristiyan üyelerden oluşan ve büyük güçlerin büyükelçileri ile dört Balkan ülkesinin İstanbul'daki hükümet yetkililerinin nezaretinde bir ortak yönetim birimi oluşturulması talep ediliyordu. Yunanistan, pazartesi günü Bab-ı Ali'ye 24 saat içinde Türkler tarafından alı konulan tüm Yunan ticari gemilerin serbest bırakılmasını talep eden ve bu alıkoymanın milletler hukukuna aykırı olarak keyfi bir şekilde yapıldığı belirten ayrı bir ultiमत gönderdi. Osmanlı Hükümeti, bu ultiमतoma ne olursa olsun herhangi bir yanıt vermeyi gerekli görmedi.

Sınırdaki toplanan her bir ülkeye ait birliklerin sayısı hakkında ise kesin bilgi vermek imkânsızdır. Ancak birkaç hafta önce her iki taraf bariz bir şekilde cephelere asker ve mühimmat sevki yapmıştır. Yunanistan'ın Veliht Prensi Yunan birliklerini yönetmekle görevlendirilmiş, Sırbistan Kralı ise ordunun ana karargâhı olarak belirlenen Niş'e gitmiştir. Bulgaristan Kralı Ferdinand da bu iki örnekte olduğu gibi cepheye gitmiştir.²⁹

Bu arada Karadağ kuvvetleri İpek'in kuzeybatısındaki Berane'yi kuşatırken Bulgarlar, Edirne'den yaklaşık 70 kilometre uzaklıktaki Harmanlı'da yoğunlaşmıştır. Sırlar ise Taşlıca ve Yeni Pazar sancakları sınırlarına yaklaşmış olduklarını bildirmişlerdir. Geçtiğimiz tüm hafta boyunca Osmanlı kuvvetleri cepheye sevk

29 The Orient, Oct 16, 1912, s. 1.

edildi. Karadeniz'den her gün rediflerle dolu asker gemisi geliyor ve Anadolu demiryolu tamamen askerlerin sevkiyatında kullanılıyor hatta Haydarpaşa'dan Pendik'e yapılan banliyö seferi tehir edilmiş durumdadır. Türk sevkiyatına yönelik Bulgar torpidolarının saldırılarını engellemek için ise Osmanlı donanmasının büyük bir kısmı Karadeniz'e gönderildi. Diğer taraftan sıkıyönetim gereği basın üzerine çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Aynı şekilde İstanbul'daki başlıca ulaşım araçları olan atlara ve otomobillere hükümet tarafından el konuluyor.³⁰

The Orient gazetesi, aynı sayıda yer alan “*Türkiye'nin Kaybettiği Topraklar*” başlıklı savaşa dair diğer bir haberinde ise Türkiye'nin geçen yüzyılda kaybettiği toprakları konu edinmektedir. Bir harita ile desteklenen bu yazı da Avrupa Türkiye'sinin bugün 66,500 m²'lik bir alanı kapladığı belirtilmekte ve kaybedilen bölgeler yüzölçümleri ile beraber şöyle sıralanmaktadır: Ramanya, 50.700; Bulgaristan, 36.943; Yunanistan, 24.977; Sırbistan, 18.757; Karadağ, 3.486; Bosna-Hersek, 19.600; Baserabya, 14.500 m²; kaybedilen toplam alan 168.963 m². Gazeteye göre bugün, söz konusu bölgelerde yaşayan nüfus toplam 6 milyonluk Avrupa Türkiye'si ile kıyaslandığında yaklaşık olarak 19 milyondur.³¹

23 Ekim 1912 tarihli “*Korkunç Ciddiyeti ile Savaş*” başlıklı haberinde ise The Orient, giderek yayınlan savaştın Üsküp, İşkodra ve Bulgaristan sınırında yoğunlaştığı, Türk birliklerinin zaman zaman başarılar elde etse de birçok noktadan geri çekilmek zorunda kaldığı Yunan ordusunun Larissa sınırını geçip Manastır'a saldırdı, aynı şekilde donanmanın da Preveze'yi kuşattığı, Osmanlı donanmasının da Bulgarlara ait Varna limanı ve civarını bombardıman ettiği bildirilmektedir.³²

The Orient'in 30 Ekim 1912 tarihli nüshasında yer alan “*Savaş*” başlığı altında yer alan yazıda özetle Balkan Savaşı'nın henüz yeni başladığı ve savaş hakkında net bir şey söylemek için henüz erken olsa da geçen haftanın Osmanlı ordusu için pek de iyi olmadığı ifade edilmekte ve şu çarpısı değerlendirilmede bulunmaktadır: “... Osmanlı birliklerinin geri çekilmesi, kazandığı başarılarla oranla daha fazla oldu. Hatta düzenli bir şekilde geri çekilme kabiliyetinde olduklarını dahi söylenemez. Yunanlar, Sırlar ve Bulgarlar, Osmanlı topraklarına doğru ilerleme kaydetmiş durumdadır ve bu topraklarda esir alınacak tek bir Osmanlı askeri bulunmamaktadır.”³³

30 *The Orient*, Oct 16, 1912, s. 3.

31 *The Orient*, Oct 16, 1912, s. 4.

32 *The Orient*, Oct 23, 1912, s. 1.

33 *The Orinet*, Oct 30, 1912, s. 1.

Osmanlı ordusunun bu başarısızlığı *The Orient*'in bir sonraki sayısı olan 6 Kasım 1912 nüshasında yine “Savaş” başlıklı yazıda, “bir’e karşı dört kralın hızlı bir şekilde değişen harekâtı tüm dünyayı hayrete düşürdü” şeklinde yer almış, askerî eleştirmenler dahi Osmanlı Ordusunun tüm savunma hatlarının çökmesini ve böylesi ani gelişmeyi ummadığı belirtilmiştir.

Gazetede yer alan haberlere göre Osmanlı Ordusunun kısa sürede bozguna uğraması ve Çatalca’ya kadar çekilmesi İstanbul’da ciddi problemler doğurmuş ve çeşitli söylentiler ortaya çıkardı. Yerel hükümet, önlemleri iki misli arttırıp olağanüstü emirler devreye koyarken İngiliz, Fransız, Alman ve İtalyan hükümetlerinin her biri İstanbul’un asayişini temin etmek amacı ile birer kruvazör gönderdi.³⁴

The Orient bir sonraki sayısında yine cephelerdeki askerî gelişmeler, diplomatik girişimler, savaşa dair yabancı, yerli ve azınlık basınında yer alan haberlere yer vermeye devam etmiştir. Örneğin Ermeni Azadamart gazetesine göre Bulgar kuşatması altında bulunan Edirne için yabancı konsoloslar şehir yönetimini gereksiz yere kan dökülmesinden kaçınmak için Bulgarlara teslim olmaya çağırılmış ancak bu öneri ret edilmiştir.³⁵

Gazete aynı sayısında Arnavutluk meselesi üzerinde durmakta ve savaşın ortaya çıkardığı yeni şartların Arnavutluk’un geleceği için bazı zorlukları da beraberinde getirdiği belirtilmektedir. Arnavutlar için Osmanlı İmparatorluğu’nun uzak noktalarını yöneten başarılı insanlar ve yetenekli yöneticiler tanımlaması yapan *The Orient*’e göre bu yöneticiler kendi halklarının gelişiminde öncü olabilir ve yönetimlerini oluşturabilirler.³⁶

The Orient gazetesi Balkan Savaşları’nı yakından takip ederken zaman zaman editoryal değerlendirmelerde de bulunmaktadır. Nitekim 27 Kasım 2012 tarihli nüshada gazete editörü Balkan Devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu’na karşı aldığı bu beklenmedik başarı hakkında şu değerlendirmede bulunmaktadır:

“Şu an gerçekleşen savaşta en çok hayrete düşüren şey, Balkan devletlerinin gösterdiği savaş kabiliyetidir. Hepsinden öte Bulgar, Yunan ve Sırp ordularının savaş kabiliyetlerini kimse tahmin edemezdi. 34 yıllık bağımsızlık mücadelesi, Bulgarların üstün yeteneklerini sınamak için

34 *The Orient*, Nov 6, 1912, s. 1.

35 *The Orient*, Nov 13, 1912, s. 1.

36 *The Orient*, Nov 13, 1912, s. 3.

hiçbir şans vermemiştir. 1897 Türk-Yunan Savaşı Yunanların büyük bir dezavantajının olduğunu gösterdi. Karadağlıların savaş için her zaman hazır oldukları biliniyordu ancak Avrupa bu devletlerin gelişiminin farkına varamamıştır. Yunan Prensi General Savoff'un ve Sırp Prensinin stratejik taktiği Avrupalı askerî uzmanları şaşırttı. Peki, bu dikkate değer gelişim nasıl planlandı?... Türk gazeteleri onları eski köleler olarak adlandırdıklarında haklıydılar ve bugünün askerleri atalarının yaşadıkları zor günleri ve maruz kaldıkları sıkıntıları görünce artık köle olmamaya karar verdiler. Balkan ülkeleri kendilerine geldi. Avrupa ise bundan sonra onları saygı duyarak dikkate alacaktır. Onlar, artık Avrupa politikasının birer unsurlarıdır.³⁷

Gazetede Balkan Savaşları'nın barış sürecine dair ilk haber 11 Aralık 1912 tarihinde çıkmıştır. "Barış Görüşmeleri" başlığını taşıyan bu haberde Türkiye ve Balkan ülkeleri delegelerinin Londra'da St. James Sarayı'nda ilk toplantılarını yaptıkları bildirilmekteydi. Gazetenin verdiği bilgiye göre 5 ülke heyetinin başkanları sırayla oturumlara başkanlık ettiler. İlk oturuma ise Sir Edward Grey başkanlık yaptı. The Orient'in barış görüşmelerine dair yaptığı öngöründe Balkan müttefikleri yalnızca ele geçirilen tüm bölgelerin kendilerine verilmesini değil aynı zamanda hala direnmekte olan Edirne'nin Bulgarlara, Yanya'nın Yunanistan'a ve İşkodra'nın da Karadağ'a verilmesini talep edecekleri ancak Osmanlı delegelerinin direnmeksizin bu müstahkem mevkiyi vermek niyetinde olmayacağı ifade ediliyordu. Gazetede, eğer aklı başında bir yönetici ortaya çıkmazsa barış görüşmelerinin her an başarısızlıkla sonuçlanabileceğine de dikkat çekilmekteydi.³⁸

The Orient gazetesinde barış görüşmelerine dair çıkan diğer haber de 1 Ocak 1913 tarihlidir. "Barış Konferansı" başlıklı bu haberde Osmanlı Devleti'nin karşı talepleri yer almaktadır. Buna göre;³⁹

1. Edirne, Türklerin kontrolünde olacak,
2. Makedonya, Türk yönetimi altında ayrı prenslikler şeklinde yeniden düzenlenecek, Selanik bu yeni yapılanmanın başkenti yapılacak, bölge Avrupa devletleri tarafından belirlenen ve Türkiye'nin müsaade ettiği Protestan bir vali tarafından yönetilecektir.
3. Arnavutluk, Türk idarecinin yönetimi altında otonom statüde olacak,

37 *The Orient*, Nov 27, 1912, s. 5.

38 *The Orient*, Dec. 18, 1912, s. 1.

39 *The Orient*, Jan 1, 1913, s. 2.

4. Çanakkale yakınlarındakiler hariç Ege adaları hususunda Sisam'da uygulanan kriterler esas alınacak,
5. Girit'in geleceği yalnızca Türkiye ve dört koruyucu güç tarafından belirlenecek.

The Orient gazetesinin 8 Ocak 1913 tarihli haberine göre Osmanlı heyetinin bu önerilerine karşın Balkan müttefikleri, yalnızca adalar, Edirne ve Midye-Enez hattının aşağı kısmını değil aynı zamanda Gelibolu Yarımadası'na kadar Marmara kıyılarını içeren ilk taleplerde ısrar ettiler.⁴⁰

Bu arada The Orient editörü barış görüşmeleri ve kuşatma altındaki Edirne'nin trajik durumu ile ilgili şu bilgi ve değerlendirmelerde bulunmaktaydı:

“Barış Konferansı'nda her iki taraf Edirne hususunda birbirini suçluyor. Perişan haldeki şehir 25 Ekim 1912 tarihinden bu yana kuşatma halinde. Hatta Ateşkes yapılmasının ardından 36 gün boyunca şehre erzak ikmal yapılmamıştır. Biz şu an yalnızca şehirdeki korkunç durumu tasavvur edebiliyoruz. Savaş öncesinde cephe gerisindeki yaklaşık 85 bin kişilik nüfus varken şu an an bu sayıda azalma olduğu görülmektedir. Şükri Paşa'nın şehrin iki ay daha direnebileceğini ifade etmesinin üzerinden tam iki ay geçti. Müttefikler, şu an şehrin teslim olmasını talep etmekte, Türk heyeti ise bu talebi ret etmektedir. Osmanlı Hükümeti'nin Avrupa toprakları hususunda hala bir ümit taşıyor gibi görünmektedir ancak aynı zamanda Avrupalı zihniyetin Balkan Müttefiklerinden yana olduğunu da kabul etmek zorunda kalmaktadır. Uzun süren muhasara sonrasında zayıf düşürülen şehrin müttefik ordularınca yapılan ısrarlı saldırılar karşısında direnebileceği beklenmiyordu. Şayet, durum daha da kötüye giderse ve karşılıklı saldırılar yeniden başlarsa Bulgarların ilk saldıracağı yer Çatalca değil Edirne olacaktır ve Bulgarlar bu şehri ele geçirecektir. Fransız gazetelerinin statükonun bozulduğuna yönelik haberleri yayınlamalarının üzerinden uzun zaman geçmedi. Evet, Balkanlara yönelik Avrupa diplomasisi ölmüş, cesedi kaldırmak için ise herhangi bir çaba sarf edilmemiştir...”⁴¹

The Orient 15 Ocak 1913 tarihli “Kararsız Durum Devam Ediyor” başlıklı haberinde ise barış görüşmelerinde herhangi bir ilerleme sağlanamadığı Türk tarafının, çekileceği kadar toprak parçasından çekildiklerini, hiçbir görüşme ile ne Edirne'yi ne de Ege Adalarını terk etmeyeceklerini ve kuşatma altındaki

40 *The Orient*, Jan 8, 1913, s. 1.

41 *The Orient*, Jan 8, 1913, s. 5.

Edirne'nin erzak yokluğu çekse dahi pozisyonlarını değiştirmeyecekleri görüşünü kaydetmekte ve şu bilgileri vermektedir:

“...Şehrin böylesi bir durumda ne kadar daha dayanacağı merak edilmektedir. Bölgeden kaçmayı başarabilen ve Sofya'ya ulaşan insanlardan oldukça hazin hikâyeler duymaktayız. Bu kişilerin anlattıklarına göre aç olan halk, ekme temin edebilmek için saldırgan tavırlar sergilemeye başlamış ve bu kişilerden bir kısmı askerî yetkililerce vurulmuştur. Yine bu kişilerin aktardığı bilgiye göre teslim olmak hususunda ısrar etmekte olan bazı asker ve subaylar Şükrü Paşa tarafından vurulmuştur. Teslim olma görüşmeleri ile ilgili haberler doğru ise Edirne'nin düştüğünü duymamız çok yakındır. Edirne şehrinde bulunan cami ve mezarların Türklerin elinde bulunmasına ve bu bölgeleri korumalarına müsaade etmek hususunda Bulgarların istekli olduğu ifade edilmektedir. Şehre sahip olmak Bulgarlar açısından hayati bir meseledir.”

The Orient'te yer alan habere Avrupalı güçler, İstanbul'da bulunan sefirlerine Edirne'nin teslimi ve adalar üzerinde anlaşma yapılabilmesi hususlarını kapsayan ortak bir bildiriye Babıali'ye göndermelerini istediler. Yine The Orient, Londra'dan alınan telgrafa göre Balkan devletleri, Türkiye Avrupa tavsiyelerine uymayı ret ettiği takdirde ateşkesi sonlandıracaklarını dair Babıali'ye nota göndermişlerdir.⁴²

Bu arada The Orient gazetesinde barış görüşmelerinin en önemli noktalarından birini oluşturan Edirne için özel bir başlık açılmış ve burada şehrin kuruluşu, Osmanlı hâkimiyetine geçişi, demografik yapısı ve American Board'un bu vilayetteki teşkilatlanması hakkında bilgiler vermiştir.⁴³

The Orient gazetesinin 5 Şubat 1913 tarihli haberine göre Osmanlı Hükümeti'nin Balkan müttefiklerinin taleplerini tam olarak kabul etmemesi üzerine savaş yeniden başlamıştır. Gazete 5 Mart 1913 tarihli “Balkan Savaşı” başlıklı haberinde ise savaşın genel seyri hakkında özetle şu bilgileri vermektedir. Devam eden fırtına bu hafta gerçekleşen askerî harekâtlara ciddi şekilde engel teşkil etmiştir ve kuşatma altına alınan üç şehrin düzensiz biçimde bombardıman edilmesi dışında bir şey yapılmış değildir. Edirne'den kaçmayı başaranlar şehrin uzun bir süre daha direnebileceğini bildirmişlerdir. İşkodra istilacı Karadağlılara ve Sırlara boyun eğmeye karşı çıkarken Yunanlar Yanya üzerindeki harekâtlarında başarı elde edememişlerdir. Karadağ topçularının atışları bazı Osmanlı mevzilerine karşı etkili atışlarda bulunsun da Osmanlı garnizonunun olağanüstü karşı harekâtı Balkan

42 *The Orient*, Jan 15, 1913, s. 1.

43 *The Orient*, Jan 15, 1913, s. 6.

müttefiklerinin ilerleyişini önlemektedir. Çatalca ve Ayastafanos (Yeşilköy)'ta bulunan birlikler ile Gelibolu civarındaki birlikler arasında memnuniyetsizlik olduğu ve Anadolu birlikleri içinden çok sayıda askerin cepheyi terk ettiğine yönelik söylentiler mevcuttur. Ayrıca Enver Bey'e ve savaş tekniğine karşı da ciddi bir karşı çıkma durumu mevcuttur.

Hakkı Paşa'nın Edirne'nin Türklerde kalmasına yönelik girişimleri başarısız olmuş gibi görünmektedir. Zira Balkan müttefikleri Osmanlı Hükümeti'ne gönderdikleri ilk notada yer alan şartlara bağlı kalmak konusunda ısrarlıydılar. Diğer taraftan Londra'dan gelen son mesajda barış ortamının hızlı bir şekilde tesis edilmesi noktasında kararlı olduğu belirtilmiş bununla beraber şartların içeriğinden bahsedilmemiştir... Şu anda Balkan ülkeleri tarafından ele geçirilirken bölgelerdeki sınırların nasıl şekilleneceğine yönelik net bir şey söylemek için çok erkendir. Selanik'teki Türk yönetimi devam etmekte, Dedeağaç-İstanbul demiryolu hattı Bulgarların işgali altında bulunmakta, şehrin geri kalanını ise Yunanlar kontrol etmektedir. Selanik'te halen 30 bin civarında mülteci bulunmaktadır ve bunların 6 bini toplama kampındaki çadırlarda yaşamaktadır. Geri kalan mülteciler ise çeşitli ev, cami ve okullara dağılmış durumdadır.⁴⁴

Yeniden başlayan Balkan Savaşları'nda Osmanlı Devleti adına ard arda felaket haberleri gelmeye devam etti. 6 Mart 1913'de Yanya⁴⁵, 26 Mart'ta da Edirne, Nisan 1913'de de İşkodra düştü. Osmanlı Hükümeti, Avrupa Devletlerinin ve Balkan Müttefiklerinin şartlarını kabul etmek zorunda kaldı.⁴⁶

Balkan Savaşı'nın ilk safhasında Osmanlı Devleti'nden bir hayli toprak elde eden Balkan müttefikleri, kendi aralarında anlaşmazlığa düşünce bölgede yeni bir savaş da başlamış oldu. The Orient bu gelişmeyi 9 Temmuz 1913 tarihli nüshasında okuyucularına "Balkanlarda Daha Çok Savaş" başlığı ile duyurmuştur.⁴⁷ The Orient'te yer alan haberlere göre Osmanlı Devleti Enver Paşa komutasında Edirne ve Kırklareli'ni kurtarıırken Avrupalı güçler de Türk ordusunu Edirne'den çıkarmanın yollarını aramaya başladılar. Hatta Rusya'nın Doğu'da Osmanlı sınırını geçip Erzurum'a ilerlediği yönünde söylentiler dahi dolaşmaya başlamıştı.⁴⁸

44 *The Orient*, March 5, 1913, s. 1.

45 *The Orient*, March 12, 1913, s. 1.

46 *The Orient*, May 7, 1913, s. 2.

47 *The Orient*, July 9, 1913, s. 1.

48 *The Orient*, July 30, 1913, s. 2.

Romanya'nın da dâhil olduğu Balkan Savaşları'nın ikinci safhası Bulgaristan'ın ağır bir yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Bu ülke diğer Balkan ülkeleri ile Bükreş⁴⁹, Osmanlı Devleti ile de İstanbul Antlaşması'nı imzalamıştır.⁵⁰

The Orient gazetesi 1913 yılını değerlendirdiği 31 Aralık 1913 tarihli “Yıla Bakış” başlıklı haberinde her iki Balkan Savaşı'na dair şu değerlendirmede bulunmaktadır:

“...1913 yılı dünya tarihinde layık olduğu yeri aldı. Londra'da, Bükreş'te, İstanbul'da ve Atina'da barış antlaşmaları imzalandı ve savaşan tüm kesim mücadeleden yorgun düştü. 1913 yılı başında Balkanlar'da savaş halen devam ediyordu ta ki 30 Mayıs'ta ön barış imza edilene dek. Ardından temmuz ayında ilkinden daha yürekler acısı, daha kanlı, ilkinden daha gereksiz/yararsız ikinci bir savaş meydana geldi...”⁵¹ Bu değerlendirmenin ikinci cümlesi ise bir misyoner örgütünün ya da daha genel bir tanımlamayla Batılı bir gözün Balkan Savaşları'na bakışını ortaya koyması bakımından önemlidir. Zira her biri diğerinden daha şovenist olan Balkan uluslarının Osmanlı'ya karşı yer aldığı ilk savaş, çoğunluğu Türk ve Müslüman olmak üzere on binlerce sivilin katledilmesine, yüzbinlerce kişinin yurtlarından sürülmesine yol açmasına rağmen daha masum, daha haklı olarak görülmüştür.

49 *The Orient*, Aug 13, 1913, s. 1.

50 *The Orient*, Oct 1, 1913, s. 5.

51 *The Orient*, Dec 31, 1913, s. 1.

Kaynaklar

Alan, Gülbadi, “Protestan Amerikan Misyonerleri, Anadolu’daki Rumlar ve Pontus Meselesi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 10, 2001, s. 183-208.

Alan, Gülbadi, Amerikan BOARD’ın Karadeniz ve Çevresindeki Teşkilatlanması”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 2, Bahar 2007, s. 68-91.

Alan, Gülbadi, *Amerikan Board’ın Merzifon’daki Faaliyetleri ve Anadolu Koleji*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008.

<http://www.dlir.org/archive/items/show/16658>

<http://www.dlir.org/archive/orc-exhibit/items/show/collection/12/id/17405>

<http://www.dlir.org/archive/orc-exhibit/items/show/collection/12/id/17414>.

Öztürk, Ayhan, “Amerikan BOARD’un Kuruluşu, Teşkilatlanması ve Osmanlı Devleti’nde Kurduğu Misyonlar”, *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 23, 2007/2, s. 63-74.

Sevinç, Necdet, *Osmanlıdan Günümüze Misyoner Faaliyetleri*, İstanbul 2002.

Teotig, *Baska ve Harf, Ermeni Matbaacılık Tarihi*, çev. Sirvant Malhasyan – Arlet İncidüzen, Bir Zamanlar Yayıncılık, İstanbul 2012.

The Orient gazetesi

Yücel, İdris, “A Missionary Society at the Crossroads: American Missionaries on the Eve of the Turkish Republic”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 8 S. 15, 2012, s. 51-68.

Yücel, İdris, “Kendi Belgeleri Işığında Amerikan Board’ın Osmanlı Ülkesindeki Teşkilatlanması”, (*Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2005.